

Zoekende studenten en een zoekende Schubert. In dit artikel een impressie van het ontstaan en het eerste ontwerp van een exemplen over deze componist. Na de uitvoering zal blijken of de exemplarische zoektocht gelukt is. Aan het enthousiasme van de studenten zal het niet liggen ...

Nieuw exemplen over muziek Schubert

Schubert als gelukszoeker

*‘Wer reitet so spät durch Nacht und Wind?
Es ist der Vater mit seinem Kind;
Er hat den Knaben wohl in dem Arm,
Er faßt ihn sicher, er hält ihn warm.’*

Zo begint het welbekende lied *Erlkönig*, een ballade van de Duitse dichter Johann Wolfgang von Goethe, op muziek gezet door de componist Franz Schubert. In het lied wordt het trieste verhaal verteld over een vader die met zijn zieke kind te paard door de nacht rijdt. Het kind ziet in de koorts de Elfenkoning (de dood), die hem probeert mee te voeren. De vader probeert het kind steeds gerust te stellen, maar zonder resultaat. Elfenkoning blijft het kind met zich meelokken en dreigt uiteindelijk met geweld. Het bange kind schreeuwt om hulp naar zijn vader, bij wie de rillingen over de rug lopen. De vader spoort zijn paard aan om snel zijn bestemming te bereiken. Als ze daar aankomen, houdt de vader het kind dood in zijn armen ...

Met dit lied willen we ons exemplen over Schubert en de romantiek beginnen. Naar aanleiding van het lied willen we de kinderen de vraag stellen hoe het jongetje zich volgens hen gevoeld zal hebben.

Zoektocht

Het thema Schubert kwam in de zomer van 2008 opeens op onze weg. Twee oud-studenten van *Driestar educatief* benaderden de hogeschool met het idee dat studenten wellicht een exemplen over deze componist konden ontwikkelen. Onze docent vroeg of wij interesse hadden en wij waren meteen enthousiast! In de zomervakantie zijn we begonnen met het bestuderen van literatuur over Schubert. We raakten steeds meer gefascineerd door deze componist als persoon en deden er alles aan om deze gecompliceerde man te begrijpen. We hebben een grote tegenstrijdigheid in hem ontdekt: enerzijds zijn melancholieke levenshouding en anderzijds zijn productiviteit en optimistische houding met betrekking tot zijn werk. Zijn hele leven weerspiegelt een zoektocht naar geluk. Dit is een universeel thema, dat de tijd van de romantiek typeert en dat ten diepste iedereen aangaat en bezighoudt. De vragen ‘Ben ik gelukkig?’ en ‘Hoe ben ik gelukkig?’ spelen immers in

ieders leven een rol. Gevoelens van verlangen, liefde, angst en hoop en ook het thema natuur zijn daar sterk mee verbonden. Deze aspecten komen allemaal naar voren in het lied ‘*Erlkönig*’, dat bovendien over een kleine jongen gaat en daarmee toegankelijk is voor kinderen.

Na de vakantie zijn we gestart met de ontwikkeling van het exemplen. Het viel niet mee om de kennis die we verworven hadden een goede plaats in het exemplen te geven. Een aantal weken zijn we hiermee in onze gedachten bezig geweest. Dit bleek echt een proces te zijn. In ons hoofd groeiden diverse ideeën, die steeds meer omlind werden en uiteindelijk ook op papier begonnen vorm te krijgen. Daarna zijn we onze ideeën gaan verdelen over de acten.

Het exemplen in grote lijnen

Intussen hebben we een eerste ontwerp klaar. Uitgevoerd is het nog niet. Schuberts leven weerspiegelt zoals gezegd een duidelijke zoektocht naar geluk. Het bestond echt uit pieken en dalen. Wanneer je zijn leven bestudeert, heb je elke keer het idee dat hij nu daadwerkelijk gelukkig zal worden en een stabiel bestaan zal gaan leiden. Maar onvermijdelijk volgt er na zo’n hoogtepunt weer een dal.

Vrijwel elke act willen we met zo’n dal of hoogtepunt beginnen. De kinderen kunnen zich zo in Schubert inleven. Het is de bedoeling dat wat er in de klas gebeurt synchroon loopt met het leven van Schubert. Zo gaan de kinderen, net als Schubert, een gedicht op muziek zetten. Ze lopen hiermee ongetwijfeld tegen dingen aan die de componist ook heeft ervaren: hoe geef je deze woorden weer in de muziek? Een groot probleem voor Schubert is hoe hij elke dag aan eten kan komen en hoe hij zich normaal kan kleden. Het is de bedoeling dat de kinderen hierover gaan nadenken en Schubert helpen om meer bekendheid te krijgen, zodat hij geld kan verdienen om in zijn levensonderhoud te voorzien. Ook willen we hen zelf gedichten laten schrijven die kenmerkend zijn voor de tijd van de romantiek. Met dat als doel willen we hen eerst laten kennismaken met gedichten

van Von Goethe, Rellstab en anderen, dichters die hun gedichten op muziek hebben laten zetten door (onder andere) Schubert. Verder willen we met de kinderen schilderijen uit de tijd van Schubert bespreken. Dit alles om de periode van de romantiek beter te leren kennen en begrijpen.

De climax van het exemplaar komt in de laatste act. Schubert bereidt zich voor op een concert en de kinderen doen dat met hem. Terwijl Schubert zijn concert geeft, doen de kinderen dat eveneens. Na het concert ontmoeten Schubert en de kinderen elkaar weer. Op dat moment gaat Schubert voor het eerst echt met hen in gesprek. Hij bespreekt het concert van de kinderen en vertelt zijn ervaringen en beleving bij zijn eigen concert. Met dat hij dat doet, volgt ook een anticlimax. Schubert vertelt namelijk dat hij toch nog steeds niet gelukkig is. De mensen op het concert begrijpen hem niet. Ze kunnen nooit volledig begrijpen wat hij met zijn muziek heeft willen zeggen. Hij voelt een bepaalde machteloosheid: wat hij probeert over te brengen, komt niet over zoals hij dat wil. Hij ervaart dus een kloof. Deze ervaring vormt een schril contrast met de meer dan voldoende middelen die het concert opbracht om ruimschoots van te kunnen leven. Ondanks zijn succes voelt Schubert zich nog steeds niet gelukkig. Hij eindigt met een indringende vraag aan de kinderen: is het mogelijk om hier op aarde volmaakt gelukkig te zijn? Zonder dat hij

deze vraag beantwoordt, willen we Schubert dan van het toneel laten verdwijnen.

Volmaakt geluk?

Omdat het voor ons beiden heel onbevredigend zou zijn om slechts met een leegte af te sluiten, hebben we besloten toch met de kinderen over deze vraag in gesprek te gaan. Door het exemplaar heen zijn ze hierover immers aan het denken gezet. Aan het einde van het exemplaar willen we het gesprek dan ook brengen op de vraag waar het volmaakte geluk te vinden is.

Op het moment dat Schubert verdwijnt, keert de leraar terug die met de kinderen het gesprek hervat. Ongetwijfeld komen de kinderen al gauw op een religieuze laag, als het gesprek gaat over de vraag of je ooit gelukkig kunt zijn op aarde. We willen absoluut niet uit het oog verliezen dat het hier op aarde voor velen een zoektocht naar geluk zal blijven. Maar we willen ook aandacht geven aan het toekomstperspectief waarin we geloven: dat op een dag al het verdriet en ongeluk uit het leven wordt gebannen en het mogelijk is te leven in de nabijheid van God, het begin van het eeuwigdurende geluk.

Nienke van den Brink en Heidi van Eckeveld zijn pabo 4-studenten aan hogeschool Driestar educatief en volgen de minor exemplarisch onderwijs.

